

Projektu atbilstība Jaunajam Eiropas Bauhaus — pamatprincipi

Augstas kvalitātes NEB pamatvērtību piemērošana ES finansējuma projektos

Detalizēti kritēriju skaidrojumi pieņemti pēc dokumentā “New European Bauhaus territorial development model (NEB TDM) financial instrument” sniegtā skaidrojuma.

Dokuments angļu valodā pieejams šeit:

https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/NEB_TDM_financial_instrument.pdf

Turpmāk tekstā lietotie saīsinājumi:

NEB — New European Bauhaus (Jaunais Eiropas Bauhaus)

TDM — Territorial Development Model (teritoriālās attīstības modelis)

MA — Managing Authority (vadošā uzraudzības iestāde)

FI — Financial Instrument (finanšu instruments)

Jaunā Eiropas Bauhaus pamatprincipi

Ilgspējība

NEB TDM atbalstīto projektu mērķis ir veicināt ilgtspējību. Paredzētajām projekta darbībām jāmazina ietekme uz vidi, jāsekmē saimnieciskā darbība, ievērojot dabas resursu ierobežotību, jāveicina esošo resursu efektīva izmantošana un jāpalīdz cilvēkiem atjaunot saikni ar dabu. Projekti var palīdzēt aizsargāt klimatu, palielināt noturību pret klimata pārmaiņām, saglabāt bioloģisko daudzveidību, samazināt resursu patēriņu un piesārņojumu, piemēram, sekmējot aprites modeli, atkārtoti izmantojot esošos resursus (piemēram, atkārtota ražošana) un veicinot dabai draudzīgu dizainu, dabai pietuvinātus risinājumus un tuvuma aprites ekonomiku. Projekti var veicināt dabas pieredzēšanu dzīves telpā, vairojot veselību un atpūtas iespējas un sekmējot izpratni par dabiskās vides nozīmi un tās saglabāšanu.

Ilgspējības kritērijus var papildināt ar konkrētiem ilgtspējības kritērijiem, kuru pamatā ir attiecīgās programmas un prioritātes mērķi.

Pamatjautājumi ilgtspējības kritērija novērtēšanai

(neaprobežojoties tikai ar zemāk uzskaitītajiem)

- Vai ilgtspējības dimensija ietver detalizētu un ticamu aprakstu kvantitatīvi nosakāmiem parametriem paredzamajai ietekmei un tam, kā tā tiks sasniegta?
- Vai projekts ietver un veicina saiknes atjaunošanu ar dabu, tās nozīmes novērtēšanu?
- Uz kādiem vides aspektiem⁴² (piemēram, oglekļa pēdas nospiedums, tostarp oglekļa pagaidu uzglabāšana⁴³, piemēram, ar ilgtspējīgi iegūtas koksnes izstrādājumiem, piesārņojuma/atkritumu samazināšanu, ar bioloģisko daudzveidību, ilgtspējīgu transportu u.c.) projekts attiecas? Projekts var risināt vienu vai vairākus vides aspektus, pētot iespējamo sinerģiju potenciālu un tādējādi tiecoties panākt plašu ietekmi uz ilgtspējību.
- Vai projekts attiecībā uz klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām atbilst "būtiska pienesuma kritērijiem", ko Eiropas Komisija ir noteikusi jaunu ēku būvniecībai⁴⁴ un esošo ēku renovācijai⁴⁵ ES Taksonomijas kompāsā⁴⁶?
- Vai ilgtspējība ir iekļauta projektā kā pamatīpašība, sākot no konceptualizācijas līdz turpmākiem posmiem? Vai ilgtspējība ir plaši atspoguļota dažādās ar projektu saistītajās izvēlēs (piemēram, izmantotais materiāls, izstrādātās funkcijas utt.)? Abas pieejas ir pieņemamas.
- Vai projekts piedāvā inovatīvus risinājumus ilgtspējībai (piemēram, jauns process, rīks vai metode; jauns materiāls vai tehnoloģija; jauna metožu, rīku vai materiālu kombinācija; jauna metožu, rīku vai materiālu pielietojuma joma)?
- Vai projekts veicina dabisko ekosistēmu atjaunošanos; bioloģiskās daudzveidības samazināšanās novēršanu; gaisa, ūdens un augsnes kvalitātes un vispārējo dzīves apstākļu uzlabošanu vai atkritumu pārstrādi?
- Vai projekts veicina saimniecisko darbību, ievērojot dabas resursu ierobežojumus?
- Vai projekts uzlabo pielāgošanās spējas klimata pārmaiņām?
- Vai projekts piedāvā inovatīvus risinājumus, kuru pamatā ir dabā iedvesmoti risinājumi?
- Vai projekts veicina pilsētas modeļus, ko raksturo sociālā, tuvuma reģionālā un aprītes ekonomika?
- Vai projekts veicina zaļo (publisko) zonu saglabāšanu vai atjaunošanu un to izmantošanu kā saskares punktus/koplietošanas telpas pašvaldībā vai kopienā?
- Vai projekts veicina esošo telpu un pilsētu centru atdzīvināšanu, izvairīšanos no jaunas zemes pārņemšanas, atkārtoti izmantojot esošās, bet tukšās ēkas, novēršot pilsētu izplešanos?
- Vai projektā tiek saglabāta vai atjaunota apbūvētā vide, izmantojot jaunus materiālus vai dabā rastus risinājumus un produktus un/vai taupot resursus,

izmantojot pārstrādātas, pārstrādājamas vai atkārtoti izmantojamas sastāvdaļas ar nepārprotamu ekoloģisko efektivitāti un pienesumu aprites ekonomikai?

- Vai projektā tiek veidoti pilsētas zaļie koridori aktīvai mobilitātei, lai uzlabotu transporta infrastruktūru un mainītu mobilitātes modeļus?
- Vai projektā ir iekļauti pasākumi enerģijas patēriņa samazināšanai renovētās ēkās?

Estētika

NEB TDM atbalstītie projekti veicinā estētiku, t. i., kvalitāti, skaistumu un stilu, vairojot pieredzes kvalitāti un estētisko vērtību, kas neaprobežojas ar tīru funkcionalitāti infrastruktūras aspektos vai radītajās vai pārveidotajās publiskajās telpās. Ar estētisko un kultūras līdzekļu palīdzību šiem projektiem vajadzētu veicināt piederības sajūtu un lepnumu par attiecīgo vietu, kā arī atbilst kopējam telpiskajam kontekstam un arhitektūras stilam. Kultūras vērtības (mantojums, māksla, vietējā amatniecība, zināšanas utt.) un īpaša estētiskā pieredze ir unikāla, un projekti var savienot novatorisku estētiku ar vietas kultūras mantojumu. Kultūras un mākslas pasākumus var izmantot, lai stiprinātu sociālo mijiedarbību un daudzveidīgi izmantotu dabas vērtības, tādējādi darbojoties kā katalizators citām NEB vērtībām.

Pamatjautājumi estētikas kritērija novērtēšanai

(neaprobežojoties tikai ar zemāk uzskaitītajiem)

- Vai projekts demonstrē izpratni par estētiku kā NEB pamatvērtību? Vai estētika ir iekļauta projektā kā pamatīpašība, sākot no konceptualizācijas līdz turpmākiem posmiem?
- Vai estētikas dimensija ir atspoguļota augstā kvalitātes līmenī (piemēram, tiek prezentēta saskaņota estētiskā koncepcija/vīzija, projektā atspoguļotā estētika ir savietojama ar vietas kultūras kontekstu, pārliedzinoša īstenošana detaļās izmantotajam materiālam vai paņēmieniem/pārstāvētajam mākslas veidam)?
- Vai projektā tiek izmantoti estētiskie līdzekļi, lai stiprinātu NEB kopējo ideju/iedvesmotu cilvēkus un kopienas rīkoties pārmaiņu ieviešanai?
- Vai projekts ir pielāgots konkrētai vietai vēsturei un pašreizējai sociālajai un kultūras realitātei? Priekšrocība būtu, ja projekts ņem vērā mantojumu un vietējo unikalitāti, “vietas sajūtu” cilvēku, materiālās un kultūras vēstures vai prakses ziņā.

- Vai projekts ar neuzbāzīgu pieeju palīdzību saglabā un izceļ vietas skaistumu un saskaņotību ar vietas kopējo estētiku un stilu (ainavas integrācija)?
- Vai projekts vairo vietas pieredzes kvalitāti, paaugstinot tās estētisko vērtību ar mākslas palīdzību?
- Vai projektā ir skaidri aprakstīts dizains saistībā ar telpu vai funkcijām, piemēram, konkrēta stila vai dizaina izmantošana sadarbības stiprināšanai?
- Vai projektā ir skaidri risināti jautājumi, kas saistīti ar vizuālo komfortu vai kvalitātes aspektiem, kas neaprobežojas vienīgi ar funkcionalitāti?
- Vai projekta mērķis ir caur dizaina pieredzi sekmēt vai radīt noteiktas emocijas vai sajūtu pieredzi? Vai tā mērķis ir uzlabot veselīgas dzīves apstākļus?

Iekļaušana

NEB TDM atbalstītie projekti veicina iekļaušanu ar tādu darbību palīdzību, kas izmanto daudzveidību, līdzvērtīgu sociālo iekļaušanu un “dizains visiem” principus, kā arī palielina fizisko pieejamību, ekonomisko pieejamību un kopību. Tas ietver cīņu pret telpisko segregāciju un izolētību, iespēju sekmēšanu dažādām kopienas daļām mijiedarboties, atbalstu neaizsargātākajiem kopienas locekļiem, galveno pakalpojumu pieejamību, ērtības un telpas sociālai iesaistei ikvienam. Kopumā projektiem vajadzētu veicināt solidaritāti un veidot saskarsmes punktus kopienām.

Pamatjautājumi iekļaušanas kritērija novērtēšanai

(neaprobežojoties tikai ar zemāk uzskaitītajiem)

- Vai projekts demonstrē izpratni par iekļaušanu kā NEB pamatvērtību un ambīciju augstā līmenī?
- Vai iekļaušanai projektā tiek pievērsta uzmanība, sākot no konceptualizācijas līdz turpmākiem posmiem? Vai projekts tiecas uzstādīt ambiciozus iekļaušanas rezultātus? Abas pieejas ir pieņemamas.
- Vai iekļaušanas dimensija ir atspoguļota augstā kvalitātes līmenī (piemēram, visaptveroša dažādu grupu, īpaši neaizsargāto, ņemšana vērā; praktiski nosacījumi, lai nodrošinātu fizisko pieejamību un pieejamību cenas ziņā; ticama datu bāze lēmumu pieņemšanā; kopības sajūtas un kopīgas nozīmes kopienā veicināšana, izmantojot dažādības pieeju)?

- Vai projekts attiecas uz apbūvētās vides restaurāciju, renovāciju un atjaunošanu, lai satuvinātu kopienas un risinātu neaizsargāto grupu un indivīdu īpašās vajadzības, piemēram, to cilvēku, kam draud atstumtība vai nabadzība, vai kuri palikuši bez pajumtes?
- Vai projekts ietver vērienīgu iekļaujošu sociālo mājokļu attīstību, piemēram:
 - ēku pārveidošanu un pielāgošanu, izmantojot inovatīvas tehnikas, materiālus un ilgtspējīgus būvniecības procesus, lai padarītu mājokļus ekonomiski pieejamākus un iekļaujošākus;
 - inovatīvu mājokļu risinājumu nodrošinājumu, kas reaģē uz steidzamām pagaidu vajadzībām ar augstiem estētiskiem un ilgtspējības standartiem;
 - apvienojot dažādas kopienas un/vai funkcijas (mājokļu, izglītības un apmācību utt.) vienā vidē.
- Vai projektā, pārveidojot apbūvēto vidi, tiek piemērots princips “dizains visiem”, lai novērstu pieejamības šķēršļus neaizsargātām grupām, cilvēkiem ar invaliditāti un novecojošai sabiedrības daļai?
- Vai projekts veicina apbūvētās vides pielāgošanu vai atjaunošanu tā, lai atgūtu spēju lepoties ar dažādību?
- Vai projekts pozitīvā veidā maina nolūku, kādam telpas tiek izmantotas mijiedarbībai starp paaudzēm un kopienas veidošanai, vienlaikus nodrošinot fizisko un ekonomisko pieejamību?
- Vai projekts nodrošina tā aktivitāšu ekonomisko pieejamību, ieguvumus sabiedrībai un izmaksu dalīšanu, piemēram, sniedzot pienesumu vietējiem uzņēmējiem?
- Vai projekts sasaista kopā dažādus cilvēkus un puses gan ar fiziskas infrastruktūras, gan digitālu rīku palīdzību?

Līdzdalība un starpdisciplināra pieeja

Līdzdalība un starpdisciplināra pieeja ir NEB galvenais princips. Projektiem jāparedz plaša dažādu grupu un ieinteresēto pušu līdzdalība dažādos projekta posmos (dizaina koprade un īstenošana), jābalstās uz dažādām kompetences jomām un nozarēm, kā arī jānodrošina iedzīvotāju iesaistīšanās vadībā un līdzatbildībā par sabiedrības īpašumtiesībām. Īpaša uzmanība jāpievērš esošo un iespējamo attiecīgās infrastruktūras vai publiskās telpas lietotāju iesaistīšanai, vienlaikus cenšoties iekļaut grupas, kuras ir visgrūtāk sasniegt vai kurām varētu būt mazāk piekļuves un resursu, lai piedalītos šādos procesos. Tādēļ jāiesaista grupas, kuras nav viegli sasniegt un kuras ir neaizsargātas, tostarp, bezpajumtnieki, bezdarbnieki, migranti un vecāka gadagājuma cilvēki. Svarīgs aspekts ir dzimumu līdztiesība. Projektiem jāpalīdz pārvarēt robežas starp iestādēm, politikas nozarēm un zināšanu jomām. Projektu priekšlikumiem būtu

jāaptver konkrēti partneri un potenciālās ieinteresētās puses, kā arī to apņemšanās pakāpe (politiski) īstenojot projektu.

Pamatjautājumi līdzdalības un starpdisciplināras pieejas kritērija novērtēšanai

(neaprobežojoties tikai ar zemāk uzskaitītajiem)

- Vai NEB TDM parāda, kā projekti portfolio līmenī palīdz pārvarēt institucionālās, politikas un zināšanu jomu robežas, un vai tiem piemīt pārmaiņu potenciāls vietējā kontekstā?
- Vai NEB TDM investīciju stratēģijā ir noteiktas divas vai vairākas disciplīnas, pamatojoties uz nepieciešamajām divām vai vairākām transformējošā procesa tematiskajām asīm?
- Vai ir atbilstoša ieinteresēto pušu dažādība, kas atspoguļo visas trīs NEB pamatvērtības un paver iespējas dot ieguldījumu projektā, to novērtējot no dažādām perspektīvām? Vai visas būtiskās kompetences jomas ir iekļautas un atrisinātas?
- Vai tiek pievērsta īpaša uzmanība un apņemšanās iesaistīt pašreizējos un iespējamajos infrastruktūras vai publiskās telpas lietotājus, un grupas, kuras ir grūtāk sasniegt? Vai tādu grupu kā bezpajumtnieki, bezdarbnieki, migranti un vecāka gadagājuma cilvēki intereses ir ņemtas vērā? Vai projekts pievēršas dzimumu līdztiesībai?
- Vai projektā ir aprakstīts, kā sabiedrība, ieinteresētās puses (piemēram, pilsoniskās sabiedrības grupas, nevalstiskais sektors, neformāli radošie darbinieki, privātais sektors) un grūti sasniedzamas grupas būs iesaistītas projekta līdzizstrādē un īstenošanā?
- Vai projekts norāda uz apņemšanos iesaistīt sabiedrību un ieinteresētās puses līdzizstrādē un īstenošanā? Vai šī iesaistīšanās ir integrējoša vai drīzāk informatīva? Vai projekts paredz sabiedrības un ieinteresēto pušu līdzdalību pārmaiņās, piešķirot tām reālas tiesības uz projekta ideju?
- Vai projektā ir iekļautas vai noteiktas atbilstošas nozares un kompetences, lai aptvertu dažādas NEB jomas?

Ja MA un FI īstenojošā iestāde nolemj īstenot NEB TDM saskaņā ar c) īstenošanas iespēju, starpdisciplinārie kritēriji ir jāievēro projekta līmenī.

Atsauces

[42] For environmental aspects other than climate the European framework for sustainable buildings Level(s) provides a common language for assessing and reporting on the sustainability performance of buildings. It is a simple entry point for applying circular economy principles in our built environment.

https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy/levels_en

[43] See Commission Communication COM(2021) 800 final “Sustainable carbon cycles”

https://climate.ec.europa.eu/eu-action/sustainable-carbon-cycles_en

[44] Construction of new buildings - EU Taxonomy Compass | European Commission (europa.eu)

<https://ec.europa.eu/sustainable-finance-taxonomy/home?reference=7.1>

[45] Renovation of existing buildings - EU Taxonomy Compass | European Commission (europa.eu)

<https://ec.europa.eu/sustainable-finance-taxonomy/home?reference=7.2>

[46] EU Taxonomy Compass | European Commission (europa.eu)

<https://ec.europa.eu/sustainable-finance-taxonomy/home>